

HOGER LAGER: CONJUNCTUUR EN ARBEIDSTIJDEN

Hoofdstuk 19

Seppe Van Gils

Eind jaren negentig werd er op de Vlaamse arbeidsmarkt belangrijke vooruitgang geboekt. De werkzaamheidsgraad steeg, de werkloosheid daalde en er werden nieuwe arbeidsplaatsen gecreëerd. Vanaf 2000 waren er echter aanwijzingen dat de gunstige arbeidsmarktevoluties stilvielen, waardoor 2001 een scharnierjaar bleek te zijn. De werkzaamheidsgraad bleef op hetzelfde niveau hangen, er kwam een einde aan de werkloosheidsdaling en ook de werkgelegenheidscijfers kenden een minder gunstig verloop. Deze minder gunstige evoluties zetten zich min of meer door in 2002 en ook voor 2003 zijn de eerste cijfermatige resultaten niet echt hoopgevend, waardoor het voorlopig wachten is op beterschap.

 Hfdst. I

In dit hoofdstuk gaan we na op welke manier een aantal flexibele arbeidsvormen zijn geëvolueerd in een periode waar hoog- en laagconjunctuur elkaar hebben afgewisseld. We bespreken de evolutie van het aandeel tijdelijk en deeltijds werkenden en gaan na hoe de tijdelijke werkloosheid evolueert. Ten slotte bekijken we de impact op het totale arbeidsvolume, geoperationaliseerd als het gemiddeld aantal werkelijk gepresteerde arbeidsuren in de week.

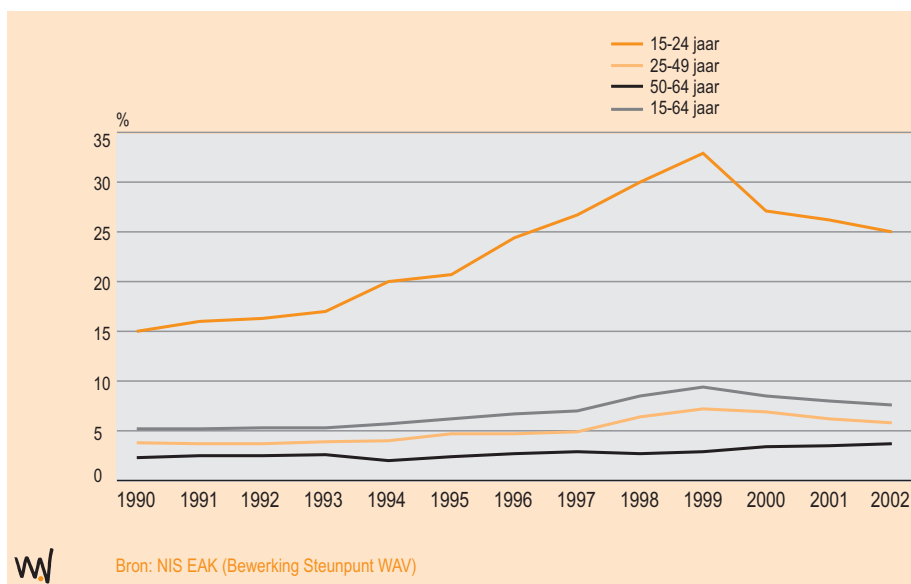
1 Tijdelijke arbeid

In de jaren negentig steeg het aandeel tijdelijk werkenden bijna onafgebroken.¹ Anno 1999 bedroeg het aandeel loontrekkenden met een contract van bepaalde duur 9,4%, terwijl dit in 1990 nog slechts 5,2% was. De stijging van het aandeel tijdelijke contracten situeerde zich voornamelijk bij de jongeren: in 1990 werkte 15% van de loontrekkenden tussen 15 en 24 jaar met een tijdelijk contract, terwijl dit in 1999 was opgelopen tot maar liefst 32,9%.

¹ Voor de methodologische achtergrond van dit hoofdstuk, verwijzen we naar www.steunpuntwav.be, rubriek publicaties, reeks 'De arbeidsmarkt in Vlaanderen', 2003, Jaarboek, Methodologie.

Figuur 19.1

Evolutie van het aandeel loontrekkenden met een tijdelijk contract naar leeftijd (Vlaams Gewest; 1990-2002)

In 2000 waren er echter voor het eerst indicaties dat er een einde leek te komen aan de gestage toename van het aandeel tijdelijk werkenden. Het aantal personen met een tijdelijke job daalde van 194 000 in 1999 tot 182 000 in 2000; van 9,4% naar 8,5% van alle loontrekkenden. De daling van het aandeel tijdelijk werkenden manifesteerde zich voornamelijk bij de jongeren en was minder uitgesproken bij de middengroep. Bij de ouderen was er nog een beperkte stijging merkbaar. Na de trendbreuk in 2000 daalde het aandeel tijdelijk werkenden verder tot 8% in 2001 en 7,6% in 2002. Ook nu is de daling het meest uitgesproken bij de jongeren, al is deze lang niet zo sterk als in het breukjaar 2000. De lichte daling bij de middengroep zet zich verder en bij de ouderen is er nog steeds een beperkte toename van het aandeel tijdelijk werkenden.

De evolutie van het aandeel tijdelijk werkenden is afhankelijk van een aantal factoren en meerdere verklaringen kunnen worden aangereikt. De toename in de jaren negentig weerspiegelt vooreerst een aantal institutionele veranderingen. Zo werd het gebruik van uitzendarbeid vergemakkelijkt en raakte deze contractvorm meer ingeburgerd. Uitzendarbeid wordt vaak als een rekruteringskanaal gebruikt en door bedrijven gezien als een soort van proefperiode vooraleer de werknemer vast in dienst te nemen. Sinds 1994 bestaat er ook een juridische versoepeling in de mogelijkheid om meerdere opeenvolgende tijdelijke contracten na elkaar aan te gaan en kende de contractuele tewerkstelling in de overheidssector een toenemend belang (Vandenbrande, 2001). De toename van het aantal loopbaanonderbrekers in de jaren negentig biedt ook een ver-

Hfdst. 10

klaringsgrond. In principe moest voor elke loopbaanonderbreker een vervanger worden aangeworven met een vervangingscontract dat in regel een tijdelijk contract betreft (Van der Steene e.a., 2002).

Ook de daling in 2000 van het aandeel tijdelijk werkenden kan voor een deel in verband worden gebracht met een institutionele verandering. Vanaf 2000 is het Rosetta-jongerenbanenplan van kracht, dat de regeling rond stagiairs vervangt. Jongeren die in het kader van Rosetta werden aangeworven, konden ofwel een tijdelijk, ofwel een vast contract aangeboden krijgen. Opvallend bij deze maatregel was dat ongeveer de helft van de Vlaamse jongeren die tewerkgesteld werden in een startbaan meteen een contract van onbepaalde duur kregen (Malfait & Vandenbrande, 2001). In tabel 19.1 is dan ook te zien dat de daling tussen 1999 en 2000 het sterkst is bij de groep stagiairs/studenten/andere. In 2001 en 2002 stagneert het aandeel tijdelijk werkenden echter in deze groep. Er zijn met andere woorden andere factoren aan het werk die een verklaring bieden voor de meest recente daling van het aandeel tijdelijk werkenden.

Tabel 19.1

Tijdelijke arbeid naar arbeidsvorm (Vlaams Gewest; 1999-2002)

(n x 1 000)	1999	2000	2001	2002
Tijdelijk dienstverband	112	107	97	91
Uitzendkrachten	36	34	32	30
PWA	15	18	18	17
Stagiairs/studenten/andere	32	22	24	23
Totaal	194	182	171	162

Bron: NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV)

De economische conjunctuur speelt een belangrijke rol in twee richtingen. Enerzijds zorgt een ongunstige conjunctuur, met een minder krappe arbeidsmarkt, voor een stijging van het aandeel tijdelijk werkenden. Omdat er minder schaarste is op de arbeidsmarkt, zijn werkgevers minder genoodzaakt werknemers aan te trekken met betere arbeidsvoorwaarden (vast contract). Maar anderzijds leidt een mindere conjunctuur ertoe dat bedrijven die hun productiecapaciteit moeten verminderen, de contracten van hun tijdelijke werknemers niet verder verlengen. We bespreken beide factoren.

In het jaarboek over de arbeidsmarkt in Vlaanderen, editie 2001, werd verwezen naar de situatie in Nederland, waar de versnelling van de economische groei in 1998 en 1999 aanzienlijke kraptes op de arbeidsmarkt veroorzaakte. Daardoor werd er vanaf 1998 een duidelijke kentering waargenomen in de evolutie van de tijdelijke arbeid. Bedrijven reageerden immers onder invloed van

de stijgende schaarste aan arbeid door in toenemende mate werknemers onmiddellijk bij indiensttreding een vaste baan en goede arbeidsvoorwaarden aan te bieden (Muffels, 2001). Uit een studie van Delmotte e.a. (2001) blijkt dat ook in België werkgevers in tijden van schaarste het zekere voor het onzekere nemen en zo weinig mogelijk riskeren dat de schaarse kandidaten ook nog zouden afhaken op de tijdelijkheid van de betrekking. Als we abstractie maken van de uitzendsector, daalt het aandeel openstaande VDAB-vacatures voor tijdelijke banen sinds 1998. Wanneer de krapte op de arbeidsmarkt opnieuw afneemt vanaf 2001, zien we hoe ook het aandeel VDAB-vacatures voor tijdelijke jobs opnieuw toeneemt. Waarschijnlijk zijn werkgevers dus in economisch onzekere tijden eerder geneigd om personeel aan te werven met een tijdelijk dan met een vast contract. De evolutie van het aandeel VDAB-vacatures voor de uitzendsector kent tussen 1999 en 2001 eerder een schommelend verloop, maar net als bij de vacatures voor tijdelijk werkenden is er een sterke stijging in 2002.

De recente toename van het aandeel VDAB-vacatures voor tijdelijke en uitzendjobs kan echter geen verklaring bieden voor de verdere afname van het aandeel tijdelijk werkenden in 2001 en 2002. Dit komt omdat de economische conjunctuur de evolutie van tijdelijke arbeid nog op een andere manier beïnvloedt. De evolutie van het aandeel tijdelijk werkenden is immers een saldo, afhankelijk van én het aantal nieuw ingevulde tijdelijke jobs én het aantal tijdelijke jobs die verloren gaan. In een periode waar het economisch minder goed gaat zijn het immers vaak de tijdelijk werkenden die het eerst hun job verliezen omdat hun contract dan niet wordt verlengd.

Uit de dalende cijfers van het aandeel tijdelijk werkenden kunnen we afleiden dat de negatieve invloed die de economische conjunctuur uitoefent op tijdelijke arbeid de voorbije twee jaar (het niet verlengen van tijdelijke contracten) de bovenhand haalt op de positieve invloed die een minder krappe arbeidsmarkt heeft op de aanwerving van tijdelijk werkenden.

2 *Deeltijdarbeid*

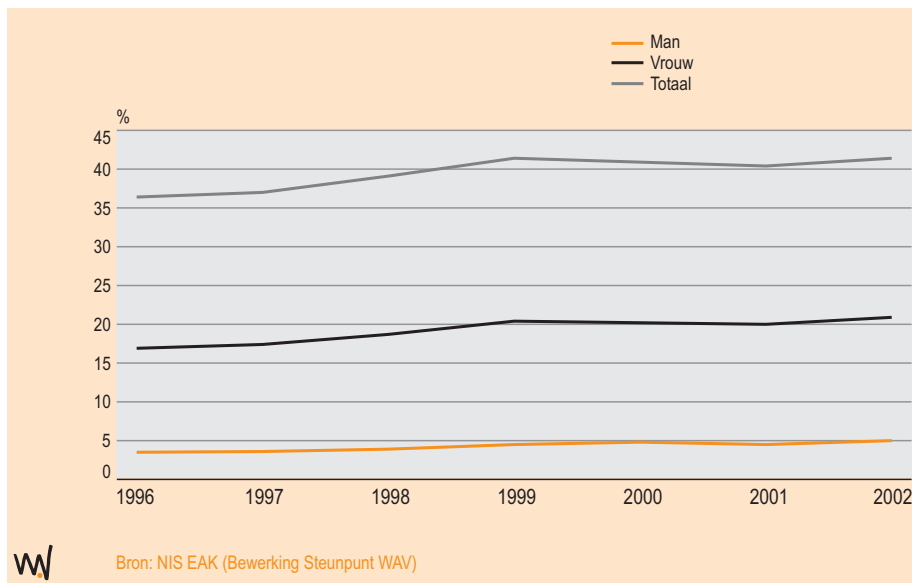
Evolutie

Ook deeltijdarbeid is in de jaren negentig bijna onafgebroken gestegen. Het aandeel deeltijds werkenden onder de loontrekkenden steeg van 14,8% in 1993 naar 20,9% in 2002. Deze toename heeft met verschillende factoren te maken. Zo stimuleerde de tertiaïrisering van de werkgelegenheid de vraag naar deeltijdse jobs. Bovendien speelt de groeiende vraag naar deeltijdarbeid in op de behoeften van heel wat werknemers (veelal vrouwen) die werk en gezin wensen te combine-

ren. Daarnaast heeft de overheid deeltijdarbeid gestimuleerd in het kader van arbeidsherverdeling (Booghmans e.a., 2003).

Figuur 19.2

Evolutie van het aandeel deeltijds werkenden naar geslacht (Vlaams Gewest; 1996-2002)

Figuur 19.2 toont de evolutie van het aandeel deeltijds werkenden in de groep loontrekkenden tussen 1996 en 2002. Hoewel deeltijdarbeid over de gehele periode bekeken ook bij mannen is blijven toenemen, blijft deeltijdarbeid voornamelijk een vrouwenzaak. Bijna 41,5% van de loontrekkende vrouwen werkt deeltijds, terwijl dit aandeel bij de mannen slechts 5% bedraagt. Daarnaast wordt ook de stijging van het aandeel deeltijds werkenden eerder veroorzaakt door een stijging bij de vrouwen (+5 procentpunt) dan bij mannen (+1,5 ppt).

Een andere merkwaardige vaststelling is dat het aandeel deeltijds werkenden niet jaar op jaar gestegen is tussen 1996 en 2002. In 2000 en 2001 daalt het aandeel deeltijds werkenden zelfs lichtjes, om in 2002 opnieuw toe te nemen. In procentpunten situeert de daling in 2000 en 2001 zich voornamelijk bij de jongeren, waar het aandeel deeltijds werkenden gedaald is van 18% in 1999 tot 14,6% in 2001. Deze daling in relatieve termen betekent niet dat het aantal deeltijds werkenden niet verder is gestegen. Het *aantal* loontrekkenden dat voltijds werkt, is echter sterker gestegen waardoor het *aandeel* deeltijds werkenden lichtjes daalde in 2000 en 2001. Door de gunstige economische conjunctuur werden er nieuwe (voltijdse) jobs gecreëerd en een krappe arbeids-

markt zorgt ervoor dat werkgevers betere arbeidsvoorwaarden (voltijdse betrekking) bieden om werknemers aan te trekken. Anno 2002 komt er echter een einde aan die daling en stagneert het aandeel deeltijds werkende loontrekkenden tussen 15 en 24 jaar. De conjunctuuromslag en de minder krappe arbeidsmarkt vanaf 2002 kunnen hier verantwoordelijk voor zijn.

Tabel 19.2

Evolutie van het aandeel loontrekkenden dat deeltijds werkt naar leeftijd (Vlaams Gewest; 1999-2002)

(%)	1999	2000	2001	2002
15-64 jaar	20,4	20,2	20,0	20,9
15-24 jaar	18,0	16,0	14,6	14,7
25-49 jaar	20,6	20,7	20,3	21,0
50-64 jaar	20,8	20,6	22,4	24,7

Bron: NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV)

In de middelste leeftijdsgroep is er een lichte stijging van het aandeel deeltijds loontrekkenden: tussen 1999 en 2000 blijft het aandeel loontrekkenden dat deeltijds werkt nog op ongeveer hetzelfde niveau hangen (20,7%), om in 2001 lichtjes te dalen tot 20,3%. Anno 2002 stijgt het aandeel loontrekkenden met een deeltijdse job opnieuw tot 21%. Toch heeft de kleine schommeling van het aandeel deeltijds werkende loontrekkenden in deze leeftijdsgroep in absolute aantallen een grote invloed op de totale hoeveelheid deeltijdarbeid, aangezien zo'n 75% van de deeltijds werkenden tussen 25 en 49 jaar oud is.

Bij de ouderen ligt het aandeel deeltijds loontrekkenden in 2000 op ongeveer hetzelfde niveau als in 1999 (20,6%), maar anno 2002 is er voor het tweede jaar op rij een sterke stijging van het aandeel deeltijds werkende loontrekkenden. De toename in 2001 en 2002 kan voor een deel in verband worden gebracht met een aantal institutionele factoren. De vorige regering heeft immers een aantal maatregelen doorgevoerd met als bedoeling oudere werknemers langer aan het werk te houden of opnieuw aan het werk te krijgen. Deze maatregelen kunnen in sommige gevallen rechtstreeks of onrechtstreeks een invloed hebben op het aantal ouderen dat deeltijds werkt. Om mensen die opnieuw aan het werk willen aan te moedigen, wordt het pensioen voor de periode van werkherhvatting voortaan berekend op basis van het beste loon (in plaats van het laatste loon), eventueel dat van voor de werkherhvatting. Daardoor wordt het interessanter voor ouderen om (opnieuw) een deeltijdse job uit te oefenen. We zien echter dat het aantal oudere niet-werkenden (werklozen en niet-beroepsactieven) dat terug aan de slag gaat, zeer beperkt is. Veel belangrijker wellicht is de hervorming van het stelsel van loopbaanonderbreking tot het tijdskrediet sinds 2002. Voor de 50-plussers zijn de tijdskredietregelingen gunstiger dan voor de andere werknemers. Zo liggen de premies een stuk hoger en is er geen maximum duur voorzien

voor de halftijdse of één vijfde vermindering van de arbeidsprestaties. De eerste cijfers duiden dan ook op een toenemend succes van de deeltijdse vermindering van arbeidsprestaties bij ouderen (Herremans e.a., 2003). Het systeem van landingsbanen draagt hier ook toe bij. Werknemers vanaf 50 jaar in de Vlaamse social-profitsector die hun loopbaan gedeeltelijk onderbreken, ontvangen van de Vlaamse overheid tot aan de pensioengerechtigde leeftijd een aanmoedigingspremie bovenop de onderbrekingsuitkering van de RVA (tijdskrediet).

Ook het eerder besproken cohorte-effect kan een verklaring bieden voor de toename (op langere termijn) van het aandeel deeltijds werkende ouderen. Dit effect zorgt er immers voor dat het aandeel werkende vrouwen in de oudste leeftijdsgroep jaar op jaar toeneemt. En aangezien vrouwen vaker deeltijds werken dan mannen, heeft dit als gevolg dat het aandeel deeltijds werkenden in de leeftijdsgroep 50 tot 64 jaar toeneemt. Hfdst. 2

Deeltijdarbeid naar reden

In de vragenlijst van de Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK) wordt er aan de respondent gevraagd wat de belangrijkste reden is waarom hij/zij tijdens de referentieweek deeltijds werkt. In dit deel gaan we na of de redenen die deeltijds werkenden opgeven, veranderd zijn tussen 1999 en 2002.

Het aandeel deeltijds werkenden dat dit doet om betaalde arbeid en het gezinsleven beter te combineren, is gestegen van 53,6% in 1999 naar 57,7% in 2002. In de leeftijdsgroep tussen 25 en 49 jaar wordt deze reden veruit het meeste aangehaald: zo'n 66% van de deeltijds werkenden in deze leeftijdsgroep geeft anno 2002 de combinatie gezin en arbeid op als belangrijkste reden. Het zijn veelal vrouwen die deeltijds werken om werk en privé beter te kunnen combineren, maar toch neemt ook het aandeel deeltijds werkende mannen die deze reden als belangrijkste opgeven de laatste jaren toe. In procentpunten ligt deze toename zelfs hoger bij mannen dan bij vrouwen, maar in absolute aantallen is de toename wel een heel stuk kleiner.

Daarnaast blijkt dat het aandeel deeltijds werkenden omdat geen voltijdse job kon worden gevonden binnen de totale groep deeltijders jaar op jaar is afgenomen, ook in 2002. Dit is niet vanzelfsprekend. We kunnen immers verwachten dat in economisch mindere tijden dit aandeel zal toenemen. De gestegen werkloosheid duidt er immers op dat werkzoekenden minder snel werk vinden. In dergelijke omstandigheden is het aannemelijk dat deze in afwachting van een voltijdse job sneller een deeltijdse job zullen aanvaarden. Dit geldt vooral voor jongeren. Door de sterk gestegen jeugdwerkloosheid hebben ze het immers moeilijker dan de voorgaande jaren om direct een gepaste job te vinden, maar ook bij de 15- tot 24-jarigen daalt het aandeel deeltijds Hfdst. 4

werkenden die dit doen omdat geen voltijdse job kon worden gevonden.² Langs de andere kant kan de economisch conjunctuur er verantwoordelijk voor zijn dat er meer jongeren zijn die ervoor kiezen om eerst deeltijds te gaan werken in combinatie met een bijkomende opleiding om zo hun kansen op de arbeidsmarkt te vergroten.

Tabel 19.3

Aandeel deeltijds werkenden naar reden (Vlaams Gewest; 1999-2002)

(%)	1999	2000	2001	2002
Geen voltijds werk gevonden	17,4	16,3	14,0	11,6
Andere deeltijdse betrekking	2,4	2,6	2,1	2,4
Combinatie opleiding-werk	1,7	1,6	1,9	2,0
Arbeidsongeschikt	2,8	2,7	2,8	3,3
Combinatie arbeid-gezin	53,6	55,9	55,5	57,7
Geen voltijds werk gewenst	11,6	9,8	11,1	11,3
Andere redenen	10,5	11,1	12,0	10,6
Combinatie brugpensioen	n.b.	n.b.	0,8	1,1
Totaal deeltijdarbeid	100	100	100	100

Bron: NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV)

Vanuit de vraagzijde van de arbeidsmarkt is het aannemelijk dat bedrijven in economisch moeilijker tijden deeltijdarbeid stimuleren. Bedrijven kunnen deeltijdarbeid immers gebruiken om het arbeidsvolume beter af te stemmen op hun behoeften, zonder daarom personeel te moeten ontslagen (Nationale Bank, 2003). De toename van de vraag naar deeltijdarbeid kan dan worden ingevuld door personeelsleden die om andere redenen (dan omdat geen voltijdse job kon worden gevonden) deeltijds willen werken. De gestegen vraag naar deeltijdarbeid wordt met andere woorden niet ingevuld door expliciet (omdat geen voltijdse job kon worden gevonden) onvrijwillig deeltijds werkenden, maar door personeelsleden die deeltijds werken om het professionele leven beter te kunnen combineren met het gezinsleven. Het gevoerde beleid ondersteunt deze evolutie door deeltijdarbeid in het kader van arbeidsherverdeling te stimuleren.

3 *Tijdelijke werkloosheid*

Het stelsel van tijdelijke werkloosheid houdt in dat de arbeidsprestatie van een werknemer tijdelijk wordt verminderd of opgeschort zonder dat de arbeidsovereenkomst met de werkgever

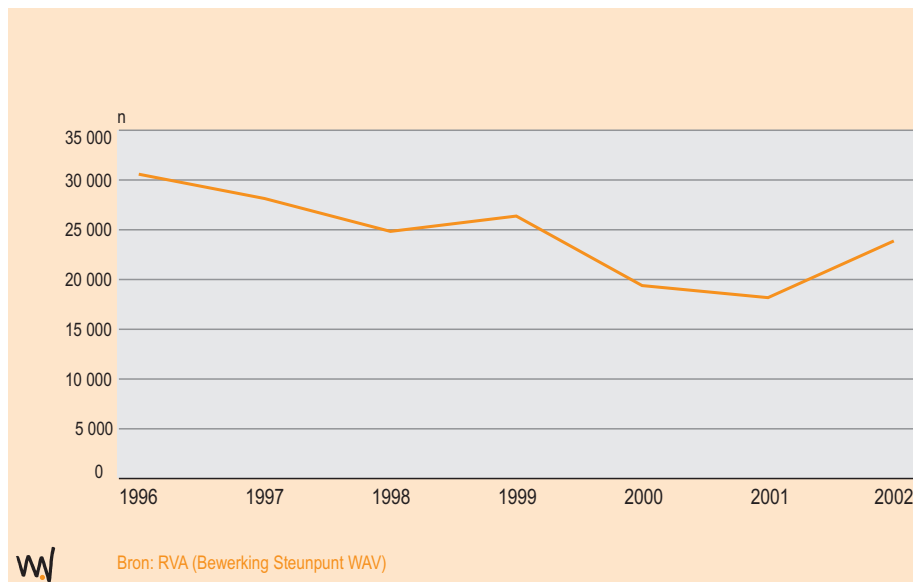
² Voor een overzicht van gedetailleerd cijfermateriaal dat gebruikt wordt in dit hoofdstuk, verwijzen we naar www.steunpuntwav.be, rubriek publicaties, reeks 'De arbeidsmarkt in Vlaanderen', 2003, Jaarboek, Cijferbijlage.

wordt verbroken. Dit stelsel maakt het voor bedrijven mogelijk om het hoofd te bieden aan een tijdelijke vermindering of onderbreking van de bedrijfsactiviteit wegens economische redenen, slechte weersomstandigheden en technische stoornis, overmacht, jaarlijkse vakantie, staking of lock-out, zonder te raken aan de tewerkstelling in het bedrijf.

De evolutie van de tijdelijke werkloosheid is sterk afhankelijk van de economische conjunctuur. Zo blijkt uit een RVA-studie (2002) dat er op korte termijn een omgekeerd verband bestaat tussen tijdelijke werkloosheid en werkgelegenheid (van arbeiders). Als de werkgelegenheid toeneemt, daalt de tijdelijke werkloosheid en vice versa. Daarnaast blijkt ook uit de RVA-studie dat de evolutie van de tijdelijke werkloosheid vooruit loopt op de evolutie van de werkgelegenheid van arbeiders. Tijdelijke werkloosheid vertoont zich met andere woorden als een buffer tussen de evolutie van de economische conjunctuur en haar impact op het werkgelegenheidsvolume en kan dan ook worden gebruikt als conjunctuurvoorspeller. Vooraleer bedrijven overgaan tot ontslag van personeel proberen ze (eventueel tijdelijk) op andere manieren het arbeidsvolume te doen inkrimpen. Het stelsel van tijdelijke werkloosheid is dan een van de mogelijkheden.

Figuur 19.3

Gemiddeld aantal tijdelijk werklozen (Vlaams Gewest; 1996-2002)

Figuur 19.3 toont de evolutie van het gemiddeld aantal tijdelijk werklozen tussen 1996 en 2002.³ Vanaf half jaren negentig tot 2001 is het gemiddeld aantal tijdelijk werklozen bijna onafgebroken gedaald, met 1998 als uitzondering. Omdat de regeling van tijdelijke werkloosheid vooral wordt gebruikt door arbeiders in de privé-sector is de daling van het aantal tijdelijk werklozen op lange termijn enerzijds een gevolg van het dalend aandeel van de industrie in de totale werkgelegenheid. Industriële sectoren zoals de bouw, de machinebouw, textiel en kleding, waar veel werknemers met een arbeidersstatuut voorkomen, nemen immers het leeuwenaandeel van de tijdelijke werkloosheid voor hun rekening. In de beschouwde sectoren daalde de loontrekkende werkgelegenheid tussen 1994 en 2001 met zo'n 20 000 eenheden, terwijl er in diezelfde periode in de gehele economie zo'n 235 000 jobs zijn bijgekomen. Daarnaast hebben bedrijven steeds meer (andere) instrumenten ter beschikking om het personeelsbestand flexibel aan te kunnen passen (Smets, 2003). Anderzijds is de afname van eind jaren negentig een weerspiegeling van de gunstige economische conjunctuur.

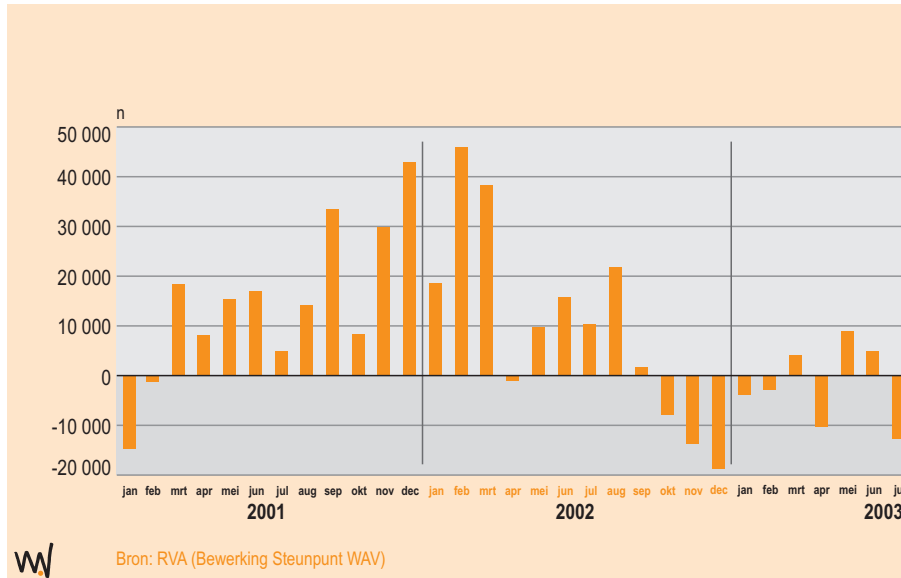
De stijging van het gemiddeld aantal tijdelijk werklozen in 2002 kan ook in verband worden gebracht met de economische conjunctuur, maar dan in omgekeerde richting. In een minder gunstige economische omgeving laten bedrijven door het dalend productieniveau het arbeidsvolume afnemen. Het stelsel van tijdelijke werkloosheid biedt dan een oplossing, zonder dat tot ontslagen moet worden overgegaan. Om de stijging van de tijdelijke werkloosheid meer in detail te bekijken en om de recente evolutie te bespreken, hebben we de maand-op-maand-evolutie van de tijdelijke werkloosheid voorgesteld in figuur 19.4. Er wordt gebruik gemaakt van fysieke eenheden (het aantal ingediende betaaldossiers) in plaats van het gemiddeld aantal tijdelijk werklozen (VTE).⁴

3 De cijfers van jaar x hebben betrekking op het gemiddelde van de maand juni in jaar x-1 tot en met de maand juli in jaar x. De cijfers in figuur 19.3 zijn gemiddelde aantallen (VTE). Voor de methodologische achtergrond van dit hoofdstuk, verwijzen we naar www.steunpuntwav.be, rubriek publicaties, reeks 'De arbeidsmarkt in Vlaanderen', 2003, Jaarboek, Methodologie.

4 Voor de methodologische achtergrond verwijzen we naar de methodologische bijlage.

Figuur 19.4

Evolutie op jaarbasis van het aantal tijdelijk werklozen* (Vlaams Gewest; januari 2001-juli 2003)

* In fysieke eenheden

We stellen vast dat in januari 2001 de tijdelijke werkloosheid nog lager ligt dan in januari van het jaar voordien. In februari 2001 is er op jaarbasis nauwelijks een evolutie vast te stellen, maar vanaf maart 2001 ligt het aantal tijdelijk werklozen steeds hoger dan in dezelfde maand van het voorgaande jaar. Rond de jaarwisseling tussen 2001 en 2002 is het verschil op jaarbasis het grootst, maar vanaf april 2002 is de toename minder groot. Het jaareinde van 2002 belooft verbetering te brengen; voor het eerst sinds begin 2000 is er een noemenswaardige daling van het aantal tijdelijk werklozen. Deze trend zet zich echter niet door in de eerste jaarhalf van 2003. Op jaarbasis stagneert het aantal tijdelijk werklozen op een relatief hoog niveau. Omdat de evolutie van de tijdelijke werkloosheid als een conjunctuurvoorspeller kan worden gelezen, kan worden verwacht dat er in 2003 nog geen sterke jobgroei in de industrie zal gerealiseerd worden. Ook het Federaal Planbureau gaat er van uit dat pas in 2004 sprake zal zijn van een werkgelegenheidstoename.

4 *Het arbeidsvolume*

De hierboven besproken indicatoren hebben een invloed op het arbeidsvolume (het totaal aantal gewerkte arbeidsuren). In de vragenlijst van de EAK wordt aan de respondent gevraagd hoeveel uren hij/zij werkelijk heeft gepresteerd in de referentieweek. Daarnaast wordt er ook gepeild naar het aantal uren dat gewoonlijk wordt gewerkt. In dit deel gebruiken we het aantal werkelijk gepresteerde uren omdat een aantal factoren zoals overwerk of tijdelijke werkloosheid op die manier beter in rekening worden gebracht. De cijfers hebben betrekking op de hoofdactiviteit van loontrekkende Vlamingen. Met het aantal uren dat in een eventuele tweede job wordt gepresteerd, wordt hier geen rekening gehouden.

Tabel 19.4

Gemiddeld aantal werkelijk gepresteerde uren door loontrekkenden in de referentieweek naar geslacht en arbeidsregime (Vlaams Gewest; 2000-2002)

(uren)	2000	2001	2002
Man	33,3	33,5	33,4
Vrouw	25,3	26,2	26,7
Totaal	29,9	30,3	30,5
Voltijds	32,9	33,2	33,3
Deeltijds	19,0	18,9	19,7

Bron: NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV)

Op basis van voorgaande vaststellingen kunnen we verwachten dat de effectieve wekelijkse arbeidsduur tussen 2000 en 2001 zal stijgen. Het aandeel deeltijds werkenden in de groep loontrekkenden is immers gedaald en ook het gemiddeld aantal tijdelijk werklozen nam nog licht af. Vanzelfsprekend zijn er nog andere factoren die de evolutie van het arbeidsvolume beïnvloeden, maar toch blijkt de veronderstelling te kloppen. Tabel 19.4 toont dat het gemiddeld aantal werkelijk gepresteerde arbeidsuren gestegen is van 29,9 uur in 2000 tot 30,3 uur in 2001. De stijging is meer uitgesproken bij mannen dan bij vrouwen en doet zich enkel voor bij de voltijds werkenden. Het gemiddeld aantal werkelijk gepresteerde uren ligt bij deeltijds loontrekkenden in 2001 ongeveer op hetzelfde niveau als het jaar voordien.

Als we eenzelfde redenering volgen, mag verondersteld worden dat het gemiddeld aantal werkelijk gepresteerde uren tussen 2001 en 2002 zal dalen. Het aandeel tijdelijk werklozen is immers gestegen en ook het aandeel deeltijdwerkers in de groep loontrekkenden nam toe. Maar in plaats van een daling, lezen we in tabel 19.4 een stagnatie van de wekelijkse arbeidsduur; het gemiddeld aantal werkelijk gepresteerde arbeidsuren blijft steken op 30,5. Enerzijds zien we dat het

aantal uren dat voltijds loontrekkenden presteren tijdens de referentieweek op hetzelfde niveau blijft hangen en anderzijds is er een stijging van het gemiddeld aantal gewerkte uren bij de deeltijds werkenden zichtbaar. De opdeling naar geslacht leert dat het gemiddeld aantal door mannen gepresteerde uren daalt in 2002. Dit kan in verband worden gebracht met de toename van het aantal tijdelijk werklozen.

5 *Besluit*

Rond de eeuwwisseling sloeg de economische conjunctuur om van een hoog- naar een laagconjunctuur. Vanzelfsprekend heeft deze evolutie een belangrijke impact gehad op een aantal arbeidsmarktindicatoren. In dit hoofdstuk werd nagegaan op welke manier een aantal flexibele arbeidsvormen zijn geëvolueerd in deze periode.

De vertijdelijking van de arbeidsmarkt in de jaren negentig is een veel besproken fenomeen, maar vanaf 2000 is er echter sprake van een daling van het aandeel loontrekkenden dat werkt onder een tijdelijk contract. De mindere economische conjunctuur, waardoor het vaak de tijdelijke jobs zijn die het eerst worden geschrapt (ze worden niet meer verlengd) biedt hier de belangrijkste verklaringsgrond.

Een andere quasi-vanzelfsprekendheid is de constante toename van het aandeel loontrekkenden dat deeltijds werkt. Dit aandeel is in de jaren negentig immers continu toegenomen. Toch blijkt uit de cijfers dat er in de jaren 2000 en 2001 een lichte daling was op te merken. Dit is echter niet het gevolg van een daling van het aantal deeltijds loontrekkenden, in *absolute aantallen* was er namelijk nog een stijging. Mede onder invloed van de gunstige conjunctuur in 2000 zijn er toen ook heel wat voltijds werkende loontrekkenden bijgekomen, waardoor het *aandeel* deeltijds werkenden lichtjes afnam. In het jaar 2002, met een minder gunstige conjunctuur, was er terug een sterke toename van het aandeel loontrekkenden met een deeltijdse baan. Deze toename werd echter niet gerealiseerd door een toename van het aandeel deeltijds werkenden die dit doen omdat geen voltijdse job kon worden gevonden, maar door een sterke stijging van de deeltijders die dit doen om werk en gezin beter te kunnen combineren.

Tijdelijke werkloosheid ten slotte toont zich als een conjunctuurvoorspeller. Vanaf maart 2001 is er op jaarbasis een toename van het aantal tijdelijk werklozen merkbaar. Belangrijk is dat er ook in de eerste helft nog geen daling is opgetreden van het aantal tijdelijk werklozen, waardoor we

kunnen verwachten dat er bijgevolg ook in 2003 geen sterke werkgelegenheidsstijging zal worden gerealiseerd.

De besproken indicatoren hebben een invloed op het arbeidsvolume of het aantal gepresteerde arbeidsuren. De cijfers in dit hoofdstuk tonen aan dat na een lichte stijging tussen 2000 en 2001, de gemiddelde werkweek van loontrekkenden op ongeveer hetzelfde niveau blijft hangen in 2002. Bij de deeltijds loontrekkenden is er wel nog een lichte stijging merkbaar.

Cijferbijlage: www.steunpuntwav.be, rubriek publicaties, reeks 'De arbeidsmarkt in Vlaanderen', 2003, Jaarboek, Cijferbijlage.

Methodologie: www.steunpuntwav.be, rubriek publicaties, reeks 'De arbeidsmarkt in Vlaanderen', 2003, Jaarboek, Methodologie.